

*J. Yudin, rydū, arminojā
Leigoj putu gabalēnī.
Ar to putu gabalēnī
Treis puskenas darīnōji.
Vīnu deou šivenam,
Mtru Divadēlenam,
Trešu poša paturēju
Ar xū tautyskairinot.*

B-kgā P. Smeltera rūkroksts.

Pēteris Smelters savācis ap 1500 tautasdziesmu

Mihails VASIĻJEVS

13. septembrī aprit 130 gadu, kopš dzimis izcilais Latgales folklorists Pēteris Smelters. Sakarā ar viņa gaidāmo jubileju kopā ar cita ievērojamā Latgales kultūras darbinieka, ilggadējā Ludzas valsts ģimnāzijas direktora Jāņa Turkopula dēlu Pēteri Turkopuli, kurš strādā par ārstu vienā no Rīgas slimnīcām un savu atvaļinājumu pavadā dzimtajā Ludzā, devāmies uz Franča Trasuna memoriālo muzeju "Kolnasāta" Rēzeknes rajonā. Francis Trasuns, Latgales nacionālās atmodas rosinātājs un kultūras druvas centīgs kopējs, uzturēja lietišķus sakarus ar Pēteri Smelteru.

Kā pastāstīja muzeja darbinieces, bija paredzēts, ka tieši 13. septembrī, P. Smeltera 130 gadu jubilejas dienā muzejs atsāks darbu pēc remonta.

Neskatoties uz remontu, muzeja darbinieces neliedza mums iespēju iepazīties ar visu, kas mūs interesēja, gan par F. Trasunu, gan par Smelteru.

Informāciju par ievērojamo folkloristu aizguvām arī no J. Broka grāmatas "Latgales kultūras darba entuziasti".

P. Smelters dzimis 1868. gadā Varakļānu pagasta 9. ha saimniecības īpašnieka, 7 bērnu ģimenē. Iegūt izglītību un kļūt par priesteri viņam palīdzēja Ciskadu draudzes prāvests Jāzepts Kovaļevskis.

Ierosme krāt

tautasdziesmas

nāk no F. Trasuna

Vēl bērnībā Pēteris iemīlēja tautasdziesmas, un viņam ļoti patika tās klausīties. Jau mācoties seminārā, ar latgalietim raksturīgo tieksmi, viņš uzsāk cītīgi krāt Latgales folkloras materiālus. Bet galveno ierosmi šim darbam viņam devusi viesošānās pie F. Trasuna 1889. gada vasarā. Mācoties seminārā, P. Smelters sacer arī savus pirmos dzejoļus latgaliski. Viņa pirmais dzejoļis "Calmōjs" tika iespiests 1896. gadā žurnālā "Austrums". Pēc drukas aizlieguma atceļšanas P. Smelters iesūta savus sacerējuma ar F. Trasuna vadītajam laikrakstam "Auseklis". Tomēr, kā to mūža nogalē atzīst pats Smelters, "es nekad nekāroju palikt par rakstnieku..." Toties folkloras, īpaši latgaliešu tautasdziesmu krāšanā P. Smelteram ir īpaši lieli nopelni.

Strādā par priesteri un

vāc folkloras materiālus

1894. gadā P. Smelters tika iesvētīts par priesteri un iecelts par Līvānu draudzes

vikāru, kur enerģiski strādā arī pie tautasdziesmu vākšanas. Jau nākamajā gadā viņš tika pārcelts uz Pēterpili par Sv. Katrīnas baznīcas vikāru. Tajā laikā Pēterpili dzīvoja un strādāja "Latvju dainu" izdevējs Henrijs Visendorfs. P. Smelters nodibina ar viņu sakarus un sāk pārrakstīt savāktās tautasdziesmas Visendorfa norādītā kārtībā, lai pēc tam tās varētu nosūtīt K. Barona tēvam. Drīz vien P. Smelteram radās daudz domubiedru, tautiešu, kuri viņam piesūtīja tautasdziesmas. P. Smelters tās rediģēja, gatavojot izdošanai. Tādēļ "Latvju dainu" pirmajā izdevumā ir rakstīts: "Caur Visendorfa kunga gādību mums pēdējā laikā pienākuši bagāti dziesmu krājumi (5000) no Vitebskas guberņas latviešiem turienes izloksnē. Kā galvenais krājējs godam pieminams P. Smelters."

1897. gadā P. Smelters tika pārcelts par vikāru uz Dagdu, bet pēc dažiem mēnešiem tādā pašā amatā — uz Varakļāniem. Tas viņam ļāva, pildot priestera pienākumus, ar jaunu enerģiju turpināt tautasdziesmu un citu folkloras materiālu vākšanu un vēl Latgales drukas aizlieguma apstākļos, 1899. gadā, Šteinberga apgādā izdot nelielu grāmatīņu "Tautas dzīsmu, pōsoku, meikļu un parunu vōceleite".

Valdība apbalvo ar

Triju Zvaigžņu ordeni

1890. gadā P. Smelters ir Andrupenes draudzes prāvests, bet no 1898. līdz 1918. gadam strādā par prāvestu tagadējā Ludzas rajona Raipoles draudzē. Daudz rūpju viņam sagādāja atļaujas saņemšana jaunas baznīcas celtniecībai. Tas tomēr tika panākts un darbi uzsākti. Baznīcas celtniecība bija jau paveikta līdz pusei, bet sākās I. pasaules karš, un celtniecību nācās pārtraukt. Ieceres īstenošana tika pabeigta Latvijas brīvvalsts laikā, kad Raipolē par prāvestu bija J. Podļevskis. Un tomēr par to, ka šeit ir skaista, novadā slavena baznīca, mums pirmām kārtām, jāpateicas tās celtniecības uzsācējam, priesterim P. Smelteram. Bet ne tikai par to vien. Latvijas brīvvalsts laikā, strādājot par prāvestu Skaistā, P. Smelters nodeva Folkloras krātuvei divus rokraksta sējumus ar tautasdziesmām. Folkloras krātuvē nonāca pāri par 3 tūkstošiem P. Smeltera savāktu folkloras vienību, no kurām lielais vairākums ir tautasdziesmas. "Latvju dainās" ar viņa vārdu to iespiests pāri par 1500. Visvairāk no tām pierakstītas Līvānu, Varakļānu, Sakstagala un Kārsavas novadā. Latvijas valdība par lielo ieguldījumu tautas folkloras kopšanā apbalvoja Pēteri Smelteri ar Triju Zvaigžņu ordeni (1924. gads), un ar Nopelni krustu (1938. g.).